

ESTUDIS

Aneu a Tomàs: una recomanació actual

Enrique Martínez'

El jubileu pel naixement, mort i canonització de sant Tomàs d'Aquino ens convida a imitar l'exemple de la seva vida, tant en la dedicació a Déu com als germans. Les paraules de fra Tomàs són un llenguatge que lloa Déu i que parla de Déu als altres. Escoltem aquestes paraules atenent la invitació que avui ens fa l'Església: Aneu a Tomàs!

1. «Imitar l'exemple de la vida»

El 18 de juliol de 1323, el Papa Joan XXII canonitzava a la catedral d'Avinyó el dominic Tomàs d'Aquino, quaranta-nou anys després de la seva mort. Per aquest motiu, i a petició del Mestre General de l'Orde de Frares Predicadors, el Papa Francesc va decretar que el 28 de gener de 2023 donés inici un jubileu, commemorant fins al 28 de gener de 2025 el VII centenari de la canonització i els 750 anys de la seva mort i el VIII centenari del seu naixement. La Penitenciària Apostòlica ha concedit indulgència plenària als fidels que, en les condicions habituals, pelegrinin a un lloc sagrat vinculat amb l'Orde de Predicadors i participin a les cerimònies jubilaris, o dediquin un temps suficient a l'oració, concloent amb l'oració dominical, el símbol de la fe i les invocacions a la santíssima Verge i a sant Tomàs d'Aquino.

L'Església ens indica com commemorar aquestes efemèrides: acudint a la Misericòrdia divina per mitjà de la recepció de la indulgència plenària. Però també és do misericordiós de Déu la santedat dels seus fills, i és per això que les canonitzacions estan ordenades a la imitació dels sants de tal manera que puguem caminar, més encara córrer, cap a la nostra pròpia santificació: «Tenint un núvol tan ingent de testimonis, correm, amb constància, a la carrera que ens toca» (Hb 12, 1). Comentant aquest passatge de la *Carta als Hebreus* diu precisament sant Tomàs: «Ens veiem, doncs, immersos en aquest núvol de testimonis, perquè la vida dels sants en certa manera ens indueix a la necessitat d'imitar-los (...) Diu sant Agustí que, així com l'Esperit Sant parla a l'Escriptura, així ho fa també en els fets dels sants,

Classes de Filosofia a la Universitat de Paris
· Il·lustració de Les grans cròniques de França (s. XIII i XIV)

que són per a nosaltres forma i precepte de vida» (In Heb. c.12, lect.1). Prenguem, doncs, sant Tomàs d'Aquino com a model per a la nostra vida, segons allò que resa l'Església en la pregària de la seva memòria litúrgica: «Déu nostre, que vau fer insigne sant Tomàs d'Aquino per l'anhel de la santedat i la dedicació a les ciències sagrades, concediu-nos comprendre els seus ensenyaments i imitar l'exemple de la seva vida».

No entrarem ara en la comprensió dels seus ensenyaments, encara que ens en servim, però sí al seu «anhel de la santedat i la dedicació a les ciències sagrades», que és el que es proposa com a més exemplar a la seva vida.

2. «El deure principal de la meua vida»

«Tinc ben clar -escriu a l'inici de la *Summa contra gentils*- que el deure principal de la meua vida és ser conscient que em dec totalment a Déu, i vull complir amb aquest deure de manera que no només les meves paraules, sinó també tots els meus actes siguin signes d'un llenguatge que parla de Déu» (SCG I, 2).

En aquest text podem identificar els dos vessants de la vocació de sant Tomàs com a mestre: una és la seva consagració «em dec totalment a Déu»; i una altra és el servei als homes amb «un llenguatge que parla de Déu».

Comencem amb la seva consagració. Aquesta respon a l'anhel de santedat que esmentàvem anteriorment, consistent en la unió amb Déu per la caritat. Sant Tomàs ho explica molt bé en parlar de la devoció, que és un acte de la virtut de la religió per la qual la voluntat està disposada a fer amb promptitud allò que pertany al servei de Déu: «A la caritat pertany immediatament fer que l'home faci entrega de si mateix a Déu, adherint-s'hi per certa mena d'unió espiritual. Doncs bé, el lliurament que fa l'home de si mateix a Déu és acte immediat de la religió i mediat de la caritat, que és principi de la religió» (*Summa Theologiae* II-II, q.82, a.2 ad 1). I així, sant Tomàs es va lliurar totalment a Déu per estar-hi unit; per això, al final de la seva vida, després d'escoltar Crist mateix dir-li des del crucifix «Tomàs, has escrit bé de mi, quin premi vols?», li va respondre: «Senyor, res sinó a tu» (*Non nisi te, Domini*).

Aquesta recerca la va iniciar ja des de petit, sent oblat benedictí; Tomàs preguntava amb insistència al monjo: «Què és Déu?». Per això la seva consagració va consistir específicament a buscar la saviesa sobre Déu, com llegim a l'Escriptura: «L'estimava i la vaig buscar des de la meva joventut i la vaig pretendre com a esposa, enamorat de la seva bellesa (...) Hi ha més riquesa que la saviesa, que ho realitza tot? (...) Així doncs, vaig decidir fer-la companya de la meva vida» (Sb 8, 2. 5. 9).

Al sermó *Puer Jesus*, comentant el passatge de sant Lluç de la recerca i trobada de Jesús al Temple (Lc 2, 21-42), explica sant Tomàs com s'ha de buscar la saviesa. Primer, escoltant amb atenció: «Dic, primer, que perquè un home creixi en saviesa, li cal que escolti de bon grat, perquè la saviesa és tan profunda que cap home no és prou per si mateix a contemplar». En efecte, l'home viu de la raó, de la paraula, com ja deia Aristòtil, i comença a aprendre a partir de la paraula dels seus pares i dels seus mestres. Per això cal escoltar amb atenció. Així va ser l'escolta de sant Tomàs, que durant tota la seva vida va saber fer-ho amb actitud humil i perseverant; ara bé, jutjant el que sentia per discernir allò veritable del fals.

En segon lloc, diu que cal cercar amb diligència, preguntant. Però a qui? «Primer el mestre, o els qui són més savis (...) A més, no t'has d'acontentar de preguntar als presents, sinó també als antics absents (...) És més, no només no n'hi ha prou que els interroguis a ells o també els escrits, sinó que has de meditar reflexionant sobre les criatures; perquè es diu al llibre *Jesús fill de Sira* (Sir 1,1): Déu vessa la seva saviesa sobre totes les seves obres». Aquest diàleg amb les creatures recorda el que va fer sant Agustí a les *Confessions* o al sermó 241: «Pregunta'ls. Tots et respondran: *Contempla la*

nostra bellesa. La seva bellesa és la seva confessió. Qui va fer aquestes coses belles, encara que mudables, sinó la bellesa immutable?». Així va ser també la inquisició de sant Tomàs, que va preguntar als seus mestres presents, com sant Albert; als mestres antics, com els Pares de l'Església, principalment sant Agustí, i els filòsofs pagans, com Aristòtil; i finalment a les criatures, buscant-hi aquella veritat que és semblança de Déu.

I, en tercer lloc, sosté que la recerca de la saviesa es consuma quan es medita portant allò escoltat al tresor de la pròpia intimitat, a semblança de la Verge Santíssima que «conservava tot això en el seu cor» (Lc 2, 51). Ella, sent Mare de la Saviesa, diu que es va fer alumna del Nen, però atenent en Ell no ja la seva Humanitat sinó la seva Divinitat. En efecte, per sant Tomàs és signe de perfecció de vida la intimitat en què un parla al seu interior, no solament dient el que coneix –*verbum mentis*– sinó el que estima –*verbum cordis*–. Per això, comentant el passatge de l'Evangeli de sant Joan en què Jesús, en la intimitat del darrer sopar, va dir als deixebles: «Ja no us dic servents, sinó amics, perquè tot el que m'ha revelat el meu Pare us ho he donat a conèixer» (Jn 15, 15), explica que el signe més propi de l'amistat és la confiança a l'amic d'allò que hi ha amagat al propi cor. I també això ho va fer ell, que no només es va dedicar a adquirir la saviesa natural, sinó que va aspirar a la saviesa que és do de l'Esperit Sant; aquella per la qual algú «és perfecte en les coses divines no només coneixent-les, sinó també experimentant-les. I aquesta compenetració o connaturalitat amb les coses divines prové de la caritat que ens uneix amb Déu, d'acord amb el testimoniatge de l'Apòstol en 1 Cor 6, 7: Qui s'uneix a Déu, es fa un sol esperit amb Ell». (S.Th. II-II, q.45, a.2 in c.). Per això, sense aquesta unió amb Crist no és possible comprendre l'admirable doctrina de sant Tomàs, també metafísica, és a dir, la seva «especulació filosòfica en unió vital amb la fe» (Fides et Ratio núm. 76).

3. «Un llenguatge que parla de Déu»

El segon vessant de la vocació de sant Tomàs com a mestre és el servei als homes, amb «un llenguatge que parla de Déu». Al sermó *Puer Jesus*, ja esmentat, explica que la saviesa adquirida s'ha de compartir amb altres: «També ha d'adquirir saviesa l'home compartint amb altres. Per això diu el Savi en 7: *La que vaig aprendre sense engany, i comunico sense enveja*». Aquest és el lema de l'Orde de Predicadors: «Portar als altres allò que s'ha contemplat» (*Contemplata aliis tradere*) (*Summa Theologiae* II-II, q. 188, a. 6 in c.), que va fer vida sant Tomàs. Ell ho fonamenta en aquesta afirmació tan nuclear en el seu ensenyament: El bé és difusiu de si (*bonum diffusivum sui*), que va prendre del Pseudo Dionís.

I com va parlar Tomàs de Déu? En primer lloc, amb humilitat, conscient que «de Déu no podem saber què és sinó què no és» (S. Th. I, q. 3 pr.), afirmació

que allunya la teologia de l'Aquinat de qualsevol forma de racionalisme. Encara que això no treu que el puguem conèixer segons la mesura del nostre pobre enteniment a partir de les criatures, buscant-hi la semblança de la seva infinita perfecció. I, sobretot, demanant humilment a Déu la gràcia per tenir «una intel·ligència que et conegui, un amor que et busqui, una saviesa que et trobi» (De la pregària *Concede mihi*). Quan va ser promogut al grau de Mestre en Teologia a la Universitat de París -que va acceptar només per obediència al Papa-, i no sabent sobre què dissertar, va pregar el Senyor, i se li va aparèixer un ancià venerable amb hàbit dominicà -sant Domènec- que li va indicar el salm que havia de comentar: «Rega les muntanyes des de les altures» *Rigans montis de superioribus*. I així ho va fer.

En segon lloc, va parlar de Déu amb claredat, imitant la manera com Déu mateix es va revelar, abaixant-se misericordiosament per fer-se comprensible als homes: «Perquè les paraules de Déu expressades amb llengües humanes -llegim a la Constitució *Dei Verbum* del concili Vaticà II- s'han fet semblants a la parla humana, com en un altre temps el Verb del Pare Etern, presa la carn de la debilitat humana, es va fer semblant als homes» (DV 13). També sant Tomàs va fer seu allò que «és més perfecte il·luminar que lluir» (*Summa Theologiae* II-II, q.188, a.6 in c.), i això és el que el va moure a escriure, per exemple, la *Summa de Teologia*, ajudant aquells estudiants a Roma que no tenien la formació dels de París: «El Doctor de la veritat catòlica té per missió no només ampliar i aprofundir els coneixements dels iniciats, sinó també ensenyar i posar les bases als que són incipients, segons el que diu l'Apòstol a 1Cor 3,1-2: *Com a pàrvuls en Crist, us he donat per aliment llet per beure, no carn per mastegar*». Per aquesta claredat és possible descobrir a la seva doctrina, segons Francesc Canals, màxim representant de l'Escola Tomista de Barcelona, «una síntesi tan harmònica i coherent»; o, amb paraules de Pius XII: «Aquest conjunt de coneixements no ha estat exposat per cap altre doctor d'una manera tan lúcida, tan clara i perfecta, ja s'atengui a la recíproca concordança de cadascuna de les parts, ja al seu acord amb les veritats de la fe, i a l'esplendidíssima coherència que amb aquestes presenten, ni cap no ha edificat amb tots ells una síntesi tan proporcionada i sòlida, com sant Tomàs d'Aquino».

I, en tercer lloc, va parlar de Déu mogut per la caritat al proïsme, com es va testimoniar en el procés de canonització: «Sempre estudiant, llegint o escrivint per al bé dels seus germans en Crist». Per això va afirmar que «ensenyar es compta entre les almoines espirituals» (*De Veritate* q.11, a.4 s.c.2). Són innombrables els exemples a la seva vida d'aquesta caritat en la veritat (*caritas in veritate*), però en citarem només tres. El primer és de la seva joventut, durant la seva formació a Colònia: un frare es va oferir a fra Tomàs per ajudar-lo a comprendre l'obra *De Divinis nominibus*, que comentava el mestre Albert, però poc va trigar a reconèixer que era ell qui necessitava ser instruït per Tomàs, qui va accedir a explicar-li l'admirable

tractat del Pseudo Dionís *Sobre els noms divins*, no sense pregar-li abans que no ho digués a ningú. El segon és l'atenció a nombroses consultes que li feien, per exemple les del rei sant Lluís abans de cada consell del Regne; Tomàs passava la nit a la capella responnent les consultes, que a primera hora del matí feien arribar al rei. I el tercer és poc abans de morir, quan va comentar el *Cantic dels càntics* als monjos cistercencs de l'Abadia de Fossanova, tot i tenir les seves forces tan minvades.

La confirmació més clara del llenguatge de sant Tomàs d'Aquino sobre Déu és el que ja hem esmentat anteriorment: segons testimoni de fra Domènec de Caserta, Jesucrist es va manifestar a fra Tomàs des del crucifix al convent de Nàpols dient-li: «Tomàs, has escrit bé de mi». Aquests escrits continuen avui dia il·luminant el nostre caminar.

4. «Aneu a Tomàs»

Amb tot el que hem dit trobem en sant Tomàs un fidel fill de sant Domènec de Guzmán, que «parlava amb Déu o parlava de Déu». Imitant també ell l'exemple de la vida del sant fundador de l'Orde de Predicadors és com cal comprendre'n la vida i l'ensenyament.

Per tant, la celebració de l'aniversari de la canonització del Doctor Comú de l'Església (*Doctor Communis*) ens hauria de moure a anar a Tomàs, segons l'exhortació que fes a l'encíclica *Studiorum Ducem* el Papa Pius XI en ocasió del VI centenari: «Doncs bé, així com en altres temps es va dir als egipcis en extrema escassetat de queviures: Aneu a Josep, que ell els proveís del blat que necessitaven per alimentar-se, així a tots els que ara tinguin fam de veritat, Nos us diem: Aneu a Tomàs, a demanar-li l'aliment de sana doctrina, que ell té opulència per a la vida sempiterna de les ànimes».

Llegim, estudiem i meditem, doncs, el llenguatge amb què sant Tomàs d'Aquino ens parla de Déu, perquè també nosaltres ens veiem moguts a tenir com a deure principal de la nostra vida consagrar-nos a la Saviesa del Cor de Crist, i així puguem sentir com Tomàs, el palpar d'aquest Cor diví i humà.

¹ Membre ordinari de la Pontifícia Acadèmia de sant Tomàs, catedràtic de Filosofia a la Universitat Abat Oliba CEU, Barcelona.